

Suomi 60 vuotta Pohjoismaiden neuvostossa

Näyttely Eduskunnan kirjastossa 25.1.—13.2.2016

Pohjoismaiden neuvoston perustaminen

Toisen maailmansodan jälkeen valtiot etsivät uusia yhteistyön muotoja. Pohjoismaissa virisi halua syvempään yhteistyöhön kansainvälispoliittisesti epävakaina aikana. Tanskan pääministeri Hans Hedtoft ehdotti elokuussa 1951 uuden yhteistyöelimen perustamista. Asiaa valmistelemaan valittiin komitea, jonka ehdotus (asiakirjat 1-3) lähetettiin Pohjoismaihin.

Muut Pohjoismaat Suomea lukuun ottamatta liittyivät Pohjoismaiden neuvoston jäseniksi vuoden 1952 aikana. Pohjoismaiden parlamenttien välisen liiton Suomen ryhmän puheenjohtaja edustaja Lennart Heljas totesi helmikuussa 1952 (HS 12.2.1952, DN 14.2.1952 (dokumentit 5 ja 6), että sellainen neuvosto, jollaista ruotsalaiset, norjalaiset ja tanskalaiset ajattelevat, ei ole yhdistettävissä Suomen ulkopoliittikkaan. Kärjistyneessä maailmanpoliittisessa tilanteessa ja ottaen huomioon pohjoismaisten valtioiden erilaisen suuntautumisen ja Suomen pyrkimyksen pysyä kaikkien suurpoliittisten selkkausten ulkopuolella täytyi Heljaksen mukaan tällainen ajatus torjua. Suomalaisen parlamenttivaltuuskunnan jäsenet olivat asiasta yksimielisiä ja Suomen ulkopoliittinen johto oli kannan hyväksynyt.

Suomen liittyminen Pohjoismaiden neuvostoon

Suomen idänsuhteiden liennettyä annettiin eduskunnalle lokakuussa 1955 hallituksen esitys liittymiseksi Pohjoismaiseen Neuvostoon (HE 82/1955, dokumentti 7). Ulkoasianvaliokunta antoi aiheesta mietinnön UaVM 12/1955 (dokumentti 8), jonka liitteenä oli perustuslakivaliokunnan lausunto 8/1955 (dokumentti 9). Neuvoston jäsenyydestä käytiin täysistuntokeskustelu 28.10.1955 (dokumentti 10). Puheenvuoron asiasta

käyttivät edustajat Paasio, Pohjola, Österholm, Ryömä ja Saari. Paasio totesi puheenvuorossaan: ”Jo kauan on Suomessa ollut kannatusta ajatuksella liittymisestä neuvoston jäseneksi. Ulkoasiain johtomme näyttää kuitenkin halunneen saada kokemusta neuvoston toiminnasta ja välttää ulkopoliittisten suhteittemme rasittamista tällä asialla, nähtävästi siksi, ettei kaikilla tahoilla ollut hyväksyttävää käsitystä Pohjoismaiden Neuvoston olemassaolosta ja sen työn luonteesta. Kun nämä esteet ovat nyt poistuneet, on hallitus katsonut ajankohdan sopivaksi käsillä olevan esityksen antamiselle.”

Eduskunta kannatti yksimielisesti Suomen jäsenyyttä Pohjoismaiden neuvostossa. Pohjoismaiden neuvoston perussääntö hyväksyttiin eduskunnassa 13.12.1955 ja sääntö tuli voimaan 23.12.1955 (dokumentti 11). Samana päivänä hyväksyttiin laki edustajien valitsemisesta Pohjoismaiden neuvostoon (dokumentit 12 ja 13). 16.12.1955 eduskunnan valitsijamiehet valitsivat Pohjoismaiden neuvoston jäseniksi 16 kansanedustajaa varamieherineen (dokumentti 14).

Suomi ensimmäistä kertaa Pohjoismaiden neuvoston istunnossa

Suomi osallistui ensimmäistä kertaa Pohjoismaiden neuvoston kokoukseen Kööpenhaminassa alkuvuodesta 1956. Suomen valtuuskunnan puheenjohtajana toimi Karl-August Fagerholm. Suomalaiset otettiin lämpimästi vastaan. Ruotsalainen Bertil Ohlin totesi avauspuheessaan (dokumentti 15) ”Olemme tunteneet yhden tuolin jääneen tyhjäksi, kun Suomi ei ole ollut mukana – se maa, joka jo vuosisatoja on etuvartiopalkallaan puolustanut pohjoismaista oikeutta ja kulttuuria. Vasta nyt on pohjoismainen piirimme täysilukuihin.” Fagerholm totesi puheenvuorossaan ”Minusta melkein tuntuu kuin tätä tilaisuutta pidettäisiin menetetyn pojan – tai ainakin veljen – takaisinpaluuna.”

Urho Kekkonen puolestaan korosti omassa puheenvuorossaan 28.1., että ”neuvostoa perustettaessa on edellytetty, että ulkopoliittiset ja sotilaspoliittiset kysymykset, joiden esille ottaminen saattaisi aiheuttaa ristiriitaa, jätetään tämän elimen toimintapiiriin ulkopuolelle. Liittyessämme Pohjoismaiden neuvostoon me suomalaiset edellytämme, että näin jatkuvasti menetellään.”

Pohjoismaiset sopimukset meidän arjessa

Konkreettinen osoitus pohjoismaisesta yhteistyöstä ovat lukuisat pohjoismaiset valtiosopimukset, joita on solmittu eri aloilla. Pohjoismaiden kesken on tehty yhteistyötä, jota esimerkiksi Euroopan unionissa on toteutettu vuosikymmeniä myöhemmin. Yhteistyön yhtenä tavoitteena on, että Pohjoismaiden kansalaiset voivat opiskella ja työskennellä eri Pohjoismaissa säilyttäen ansaitsemansa edut ja välttyä maksamasta

kaksinkertaista veroa. Tarkoituksena on myös, että kansalaiset saisivat palvelua omalla äidinkielellään. Tähän tavoitteeseen pääseminen edellyttää vielä toimenpiteitä.

Passivapaus on yksi tunnetuimmista pohjoismaisen yhteistyön saavutuksista. Perusta passivapaudelle luotiin jo 1952 (dokumentti 16). Heinäkuussa 1954 sovittiin passivapaudesta Suomen, Tanskan, Norjan ja Ruotsin välillä (dokumentti 17). Islanti liittyi mukaan seuraavana vuonna.

Pohjoismaiset työmarkkinat perustettiin heinäkuussa 1954 (dokumentti 18). Pohjoismaiden kansalaiset saavat asua ja työskennellä muissa Pohjoismaissa ilman oleskelu- ja työlupaa.

Pohjoismainen sosiaaliturvasopimus on puolestaan solmittu alun perin vuonna 1955 (dokumentti 19). Peruslähtökohtana on, että toiseen Pohjoismaahan muuttavalla on samat oikeudet sosiaaliturvaan kuin maan kansalaisilla.

Pohjoismaisen yhteistyön sopimus, ns. Helsingin sopimus, on alun perin hyväksytty vuonna 1962 (dokumentti 20). Sopimuksessa keskeisiä elementtejä ovat yhteistyö oikeudellisissa, sivistyksellisissä, sosiaalisissa, taloudellisissa, liikenteeseen sekä ympäristönsuojeluun liittyvissä kysymyksissä.

Vuonna 1987 solmitun kielisopimuksen mukaan Pohjoismaiden kansalaisten on tarvittaessa voitava käyttää omaa kieltään asioidessaan pohjoismaisen viranomaisen kanssa (dokumentti 21).

Aikajana

1951	Tanskan pääministeri Hans Hedtoft ehdottaa uuden pohjoismaiden yhteistyöelimen perustamista 13.8.
1952	Tanska, Ruotsi, Norja ja Islanti liittyvät Pohjoismaiden neuvoston jäseniksi.
	Passivapaus tulee voimaan.
1953	Ensimmäinen Pohjoismaiden neuvoston kokous pidetään Kööpenhaminassa helmikuussa.
1954	Yhteispohjoismaiset työmarkkinat perustetaan heinäkuussa.
1955	Pohjoismainen sosiaaliturvasopimus solmitaan.
	Hallituksen esitys 82/1955 Suomen liittymisestä Pohjoismaiseen Neuvostoon annetaan eduskunnalle lokakuussa. Eduskunta hyväksyy Suomen liittymisen Pohjoismaiden neuvoston jäseneksi 28.10.
	Eduskunta hyväksyy 13.12. lain edustajien valitsemisesta Pohjoismaiden neuvostoon sekä Pohjoismaiden neuvoston perussäännön, joka tulee voimaan 23.12.
	Eduskunnan valitsijamiehet valitsivat ensimmäiset Pohjoismaiden neuvoston suomalaisjäsenet 16.12.1955.
1956	Suomen valtuuskunta osallistuu ensimmäistä kertaa Pohjoismaiden neuvoston täysistuntoon.
1957	Pohjoismaiden neuvosto kokoontuu ensimmäistä kertaa Suomessa.
1962	Pohjoismaiden neuvoston ensimmäinen kirjallisuuspalkinto jaetaan.
1968	Tanska tekee aloitteen yhteispohjoismaisesta talousalueesta (Nordek).
1970	Nordek-hanke kariutuu.
	Ahvenanmaan ja Färsaarten edustajat saavat osallistua Pohjoismaiden neuvoston työhön omien emovaltioidensa, Suomen ja Tanskan, valtuuskuntien jäseninä. Grönlanti 1984.
1971	Pohjoismaiden ministerineuvosto perustetaan.
1987	Pohjoismainen kielisopimus solmitaan.
2017	Pohjoismaiden neuvosto kokoontuu 69. istuntoon Suomessa.

Vitriinien asiakirjat

1	Lennart Heljaksen (Pohjoismaisen parlamenttiliiton Suomen ryhmän puheenjohtajan) lähettämä kirje pääministeri Kekkoselle ehdotuksesta pohjoismaiden yhteistyöelimen perustamiseksi.
2	Komitean ehdotus elimen perustamiseksi pohjoismaisten parlamenttien edustajien ja hallitusten välisiä yhteisiä neuvotteluja varten.
3	em. dokumentti ruotsiksi
4	Komitean jäsenet Karl-August Fagerholm (Suomi), Hans Hedtoft (Tanska), Sigurdur Bjarnason (Islanti) ja Nils Herlitz (Ruotsi). Kuvasta puuttuu Oscar Torp (Norja). Kuva julkaisussa Herlitz, Nils: Nordiska rådets tillkomst: minnen från 1951—1953. Stockholm, Nordisk kontakt, 1962. s. 12.
5	Helsingin Sanomat 12.2.1952
6	Dagens Nyheter 14.2.1952
7	Hallituksen esitys Eduskunnalle Suomen liittymisestä Pohjoismaiseen Neuvostoon, HE 82/1955
8	Ulkoasiainvaliokunnan mietintö N:o 12 hallituksen esityksen johdosta Suomen liittymisestä Pohjoismaiseen neuvostoon (UaVM 12/1955)
9	Perustuslakivaliokunnan lausunto ulkoasiainvaliokunnalle (PeVL 8/1955)
10	Pöytäkirja 28.10.1955 s. 1376—1377
11	Asetus 583/1955
12	Hallituksen esitys n:o 103 (1955 vp) Pohjoismaiden neuvoston perussäännön hyväksymisestä sekä edustajien valitsemisesta Pohjoismaiden neuvostoon.
13	Laki 503/1955
14	Pöytäkirja 16.12.1955 s. 2038
15	Pohjoismaiden neuvosto, pöytäkirja 27.1.1956 s. 19
16	Sopimussarja 9/1952
17	Sopimussarja 17/1954
18	Sopimussarja 22/1954
19	Sopimussarja 23/1956
20	Sopimussarja 28/1962
21	Sopimussarja 11/1987

